

Faiz giderinin bütçe harcaması içerisindeki payı %17'ye çıktı

**DEVLETİN
6 AYLIK
FAİZ GİDERİ
1,1 TRİLYON TL**

FAİZİN MALİYETİ 600 MİLYAR \$

Yüksek faiz kangrene dönüştü. Hazine'nin 6 aylık faiz gideri 1,1 trilyon liraya ulaştı. Faizin bütçedeki payı yüzde 17'ye çıktı. Son iki yılda vatandaşın cebinden, şirketlerin ve Hazine'nin kasasından 600 milyar dolar rantıye gitti.

■ Türkiye, son iki yıldır dünyanın hiçbir ülkesinde görülmeyen bir yüksek faiz cenderesi altında eziliyor. Devletin bütçesi, **sanayicinin** emeği ve halkın alın teri faizcilere akılıyor. Son 2 yılda son iki yılda vatandaşın cebinden, şirketlerin ve Hazine'nin kasasından 600 milyar dolar rantıye gitti.

Yüksek faiz nedeniyle devlet, sadece borç faizi için bu yılın ilk altı ayında 1 trilyon 114 milyar lira ödeme yaptı. **Sanayi** ise artık üretimden değil, kredi yükünden dolayı zarar ediyor. Türkiye bu tablonun eşliğinde bugün bir karar verecek. Merkez Bankası ya ciddi bir faiz indirimi yaparak üretime destek verecek ya da paradan para kazanan faiz lobilerini sevdirmeye devam edecek.

Devletin faiz yükü son iki yılda katlandı. 2022'de 311 milyar lira olan Hazine'nin faiz gideri 2023'te yüzde 117 artarak 674 milyar liraya çıktı. Hazine'nin faiz gideri 2024'te ise bir önceki yıla

Faiz 20 aydır %40-50 bandında

● Bugünkü faiz oranları, bırakınız gelişmiş ülkeleri, enflasyonla boğuşan Afrika ülkelerinde bile görülmemiş bir seviyede. 20 aydır yüzde 40-50 bandında yürütülen faiz politikasıyla ne ciddi bir fiyat istikrarı sağlanabiliyor ne de kur kontrol altına alılabildi. Tam tersine yüksek faiz, paradan para kazanan azınlık bir kesimin daha da zenginleşmesine, devasa servet transferlerine yol açtı. Yüksek faiz politikasının kazananı, sermayeyi elinde tutan 6-10 bin kişilik bir grup oldu. Kaybedeni ise 85 milyon vatandaşın tamamı.

göre yüzde 88 artışla 1 trilyon 270 milyar liraya yükseldi. Devletin faiz ödemelerinin bütçe gideri içerisindeki payı 2022'de yüzde 11'ken, 2023'te yüzde 10'a indi. Faiz ödemelerinin bütçe gideri içerisindeki payı 2024'te ise yüzde 15'e fırladı.

ALTI AYLIK RAKAMLAR DAHA KOTU
Devletin faiz ödemelerine aktardığı para, 2025'in ilk altı ayında son yılların en yüksek seviyesine çıktı. Ocak-Haziran 2025 döneminde Hazine'den faiz ödemelerine 1 trilyon 114 milyar lira aktarıldı.

Faiz ödemesinin bütçe içerisindeki payı yüzde 17'e kadar ulaştı. Yılın ikinci yarısında bu rakamın artarak devam etmesi bekleniyor. Son iki yılda vatandaşın cebinden, şirketlerin ve Hazine'nin kasasından 600 milyar dolar rantıye gitti.

FAİZE GİTMESEYDİ DAR GELİRLİ KESİM İHYA OLURDU

2025'in ilk altı ayında faiz ödemelerinin bütçe giderleri içerisindeki payı geçen yılın aynı dönemindeki oranda kalsaydı, Hazine'nin kasasından 1 trilyon

114 milyar TL değil; 773 milyar TL çıkmış olacaktı. Bu durumda 341 milyar TL devletin kasasında kalacaktı. Söz konusu parayla en düşük seviyede maaş alan yaklaşık 4 milyon emekliye ve diğer dar gelirli kesimlere ciddi miktarda sosyal destek verme imkanı doğacaktı.

MERKEZ BANKASI SAFINI BELLİ EDECEK

Sanayicilerin üretimden çekilmesine neden olan yüksek faizler, çiftçiye rahat bir ekip biçme fırsatı vermiyor. Esnafın borcunu çeviremediği, devlet bütçesinin faiz ödemelerine kurban edildiği politikanın ısrarla sürdürülmesi dikkat çekiyor. Merkez Bankası, bugünkü faiz kararıyla tarafını belli edecek. Ya halkın ve üreticinin yanında olduğunu gösteren bir adım atacak, ya faizcinin, tefecinin, rantçının temsilcisi olarak Türkiye'nin geleceğini ipotek altına almaya devam edecek.

► **EKONOMİ SERVİSİ** İSTANBUL

İŞ DÜNYASI FERYAT EDİYOR

■ Türkiye'nin faizle değil üretimle yoluna devam etmesi gerektiğini vurgulayan iş dünyası kaynaklarının ekonomi çarkının daha hızlı dönmesi için harcanması gerektiğini vurguluyor.

● **İSO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçivan:** "Sıkı para politikaları nedeniyle finansman giderlerindeki yükseliş de karlılığı iyice eritmiş durumda. Özellikle daha küçük ve orta ölçekli **sanayi** kuruluşlarımızın

yer aldığı **İSO İkinci 500**'de, artan faiz oranlarına rağmen, öz kaynak yetersizliği nedeniyle dış kaynak ihtiyacı sürmüş ve mali borç stoku artmaya devam etmiş. Karlılığın boylesine aşındığı bir ortamda firmalarımızın finansal dayanıklılığının zayıfladığını görüyoruz."

● **MÜSİAD Genel Başkanı Burhan Özdemir:** "Anlamlı bir indirim bekliyoruz. Bunu birkaç kez de ifade ettik hatta

350-400 baz puan arasında bir beklentimizin olduğunu söyledik. Ancak son alınan stopaj kararı, bu beklentimizi birazcık törpüledi gibi görünüyor. Ekonomimizin ihtiyacı olan en az 350-400 baz puan aralığında bir indirim çünkü buna bir boşluk, buna bir alan da var."

● **ASKON Genel Başkanı Orhan Aydın:** "Enflasyon 13 aydır kesintisiz düşüştü. Emtia fiyatlarında gerileme,

finansal piyasalardaki dalgalanmalar durulmuş durumda. Bu şartlar altında enflasyonu baskılamak için kullandığımız yüksek faiz politikasından vaz geçerek, faiz indirimi yapabiliriz. Yatırım, üretim, finansa erişim ve istihdam açısından temmuz ayı bu bağlamda her türlü zemine sahip. Merkez Bankası'ndan asgari 300 ila 400 baz puanlık bir indirim bekliyoruz."

"Firmaların finansal dayanıklılığı tehlikede"

YENER KARADENİZ/İSTANBUL

İSO Meclisinin temmuz ayı olağan toplantısı "Küresel Rekabette İlerleme için Enflasyon ve Maliyet Krizine Karşı Türkiye Sanayisinin Dayanıklılığının Artırılması" ana gündemi ile Odaküle Fazıl Zorbu Meclis Salonunda gerçekleştirildi. Meclis toplantısının açılışında yaptığı konuşmada enflasyon ve maliyetlerde meydana gelen gelişmelere dikkat çeken İSO Başkanı Erdal Bahçıvan, hızla artan üretim maliyetlerinin özellikle son 3-4 yılda sanayi açısından gittikçe ağırlaşan bir yük haline geldiğini söyledi. Her alanda küresel rekabetin sertleştiğine, Türkiye sanayisinin ayakta kalabilmesinin ise dayanıklılığını artırmasına bağlı olduğunu dikkat çeken Bahçıvan, "Öncelikle kendi ekonomimizin ve üretim yapımızın durumunu bütüncül bir yaklaşımla ele alarak, güçlü yönlerimizi pekiştirmeye, gelişime açık alanlarda stratejik adımlar atmaya ve elimizdeki kaynakları en verimli şekilde değerlendirmeye odaklanmalıyız. Kamudaki paydaşlarımızın da desteğiyle reel sektörümüzü bu zorlu dönemden en düşük hasarla ve hatta kazanımlarla çıkarmayı hedeflerken bir yandan da geleceğe hazır olmak için kronikleşmiş yapısal sorunlarımızı bütüncül çözümler aramalıyız" dedi.

Bu süreçte bir dizi dış gelişmenin de önemli etkisi olduğunu belirten Bahçıvan, kendi içinde tutarlı ve sürdürülebilir olmayan politikalarda ısrar etmenin neticesinin, enflasyonda 10-15 yılın bir gü-

Her alanda sertleşen küresel rekabette Türkiye sanayisinin ayakta kalabilmesinin dayanıklılığını artırmasına bağlı olduğunu belirten İSO Başkanı Erdal Bahçıvan, "Firmaların mali borç stoku artmaya devam ediyor. Karlılığın aşındığı bir ortamda firmalarımızın finansal dayanıklılığının zayıfladığını görüyoruz" dedi.

lülde elde edilen kazanımların 1-2 yıl içinde kaybedilmesi olduğunu kaydetti.

Yatırım iştahı sınırlanıyor

Düşük faizler, rekabetçi Türk lirası ve güçlü talebin etkisiyle kısa süren bir illüzyonun ardından son 2 yıldır, hedeflenen tam tersine-ekonomide büyüme açısından önemli maliyetler çıkaran bir dezenflasyon sürecine girildiğini söyleyen Bahçıvan, "Maliye politikalarında uyumun gecikmesi, iç talebin beklenenden yavaş soğuması, beklentilerdeki katılık, fiyatlama davranışlarının kısa sürede düzelmemesi, kamunun keskin fiyat ayarlamaları ve son aylardaki siyasi belirsizlikler, bu sürecin arzu ettiğimizden uzun sürmesinde etkili oldu. Öte yandan, sanayiciler olarak bu sürecin en zorlayıcı etkilerini bir süre daha yaşamaya devam edeceğimiz anlaşıyor. Sanayi üretiminden İSO İmalat PMI verilerine, istihdam rakamlarından güven endekslerine kadar hemen her göstergede ivme kaybı sinyali

Son dönemde iç talep kaynaklı

"Sanayinin önündeki en büyük engellerden biri maliyet krizidir"

Meclis toplantısında konuşan İSO Meclis Başkanı Erdal Bahçıvan, küresel rekabette bulunulan yerden daha yüksek ilerleme için sanayinin enflasyon ve maliyet politikası fırtınasına karşı daha dirençli kılınması gerektiğini söyledi. Bu rekabette üst sıralara tırmanmanın sanayinin geleceği için hayati önem taşıdığını belirten Bahçıvan, "Rekabetin sertleştiği bir dönemde Türkiye sanayisinin

sadece ayakta kalması değil atılım yapması çok önemli ve gereklidir. Bunun önünde en önemli gölgeleyici engellerden bir tanesinin uzun süredir kontrol altına alınamayan enflasyon ve buna bağlı gelişen maliyet krizidir. Artan içiçlik ücretleri, döviz kurundaki baskınlama yükselen girdi maliyetleri finansmana erişimdeki sıkıntılar üretimin önünde ciddi set oluşturuyor.

Buna karşı ayakta durmak için nasıl mücadele edeceğimizi bilmiyoruz. Öncelikle verimlilik sınırını aşan çalışmalar yapıyoruz. Öngörülemez maliye artışları yatırım iştahını törpülüyor ve rekabet gücünü daha fazla zayıflatıyor. Bugün mesele sadece üretmek değil sürdürülebilir ve rekabetçi üretim yapmak ve hakim olduğumuz pazarlarda müşterilerimiz elimize tutmak" şeklinde konuştu.

Geleneksel sektörleri gözden çıkarmayız

Yakın dönemin gelişmeleri ve küresel ölçekte artan belirsizlik ortamının sanayimizin rekabet gücünü ve şoklara karşı dayanıklılığını her zamankinden daha kritik bir hale getirdiğini, anlatan Bahçıvan, şöyle devam etti: "Öncelikle, uzunca bir süredir dış ticaret fazlası vererek ülkemize döviz kazandıran, yüz binlerce kişiye istihdam sağlayan geleneksel sektörlerimizin gözden çıkarma lüksümüz yok. Bu dönemin atlatılması için sektörlerimize daha fazla destek gerektiğinin yeniden altını çiziyorum. Öte yandan, kişi başına milli gelirin 15 bin dolara ulaştığı bir ekonomide ücret-maaş, döviz kuru, finansman gibi temel maliyet kalemlerine bel bağlayarak rekabet gücünü sürdürmenin artık gerçekçi olmaktan çıktı. Maliyetlerin rekabet gücünü azalttığından önemi elbette tartışma götürmez. Ancak tek taraflı bir şekilde bu alana odaklanma hatasına düşerek teknoloji, verimlilik, yenilikçilik, yetenek açığı gibi yapısal konuları ihmal etmek de çağımızın gerçekliği ile uyumsuz. Türkiye'nin bir yandan kurulu üretim kapasitesinde yüksek katma değerli sektörlerin payını artırırken, diğer yandan da halihazırda güçlü olduğu sektörlerde gözünü daha fazla kaliteye, markalaşmaya, özgün tasarıma ve yenilikçiliğe dikmesi gerekiyor" dedi.

enflasyonist baskının hafiflediğini, kurların yeniden sakinleşmesi ve ek sıkılaşma önlemleri sonucu beklentilerde kademeli bir iyileşmenin sürdüğünü dile getiren Bahçıvan, şöyle devam etti: "Maliye politikalarında uyumun gecikmesi, iç talebin beklenenden yavaş soğuması, beklentilerdeki katılık, fiyatlama davranışlarının kısa sürede düzelmemesi, kamunun keskin fiyat ayarlamaları ve son aylardaki siyasi belirsizlikler, bu sürecin arzu ettiğimizden uzun sürmesinde etkili oldu. Öte yandan, sanayiciler olarak bu sürecin en zorlayıcı etkilerini bir süre daha yaşamaya devam edeceğimiz anlaşıyor. Sanayi üretiminden İSO İmalat PMI verilerine, istihdam rakamlarından güven endekslerine kadar hemen her göstergede ivme kaybı sinyali

leri mevcut. Yüksek belirsizliklerin yanı sıra sıkı finansman koşulları, reel sektörümüzün yatırım iştahını sınırlamaya devam ediyor" dedi.

Firmalar kâr sıkışması yaşıyor

İgücü, enerji, ham madde gibi temel maliyet kalemlerindeki birikimli artışa cıroların yetişememesi nedeniyle, firmaların giderek derinleşen bir kâr sıkışması yaşadığını vurgulayan İSO Başkanı Bahçıvan, bunun belki de en net yansımalarının, 2024 yılı İSO 500 ve İSO İkinci 500 araştırma sonuçlarında gözlemlendiğini belirtti. Bahçıvan, "2024'te, üretim maliyetlerinde ve faaliyet giderlerinde artışların satışlara oranla çok daha yüksek olduğunu gözlemledik. Böylece karlılıktaki bozulmanın -henüz finansman giderleri kale-

mine gelmeden- 'brüt satış karlılığı'ndan başladığına tanık olduk. Ek olarak, sıkı para politikaları nedeniyle finansman giderlerindeki yükseliş de karlılığı iyice eritmiş durumda. Karlılığın böylesine aşındığı bir ortamda firmalarımızın finansal dayanıklılığının zayıfladığını görüyoruz. KOBİ niteliğindeki sanayi kuruluşlarımızın banka kredisi haricindeki finansal enstrümanlarına yönelerek finansman kaynaklarını çeşitlendirmesi gerektiği tespitlerimizi net bir şekilde doğruluyor. Ancak bu elbette firmalarımızın tek başına altından kalkabileceği bir iş değil. Sermaye piyasalarının açık, etkin ve şeffaflaştırılması için gerekli düzenlemelerin tamamlanması ve küresel piyasalardan fon akışının güçlenmesine yönelik her türlü tedbir, reel sek-

"EMEY YOGUN SEKTÖRLERİ GÖZDEN ÇIKARAMAYIZ" DİYEN ISO BAŞKANI BAHÇIVAN: Firmalarımızın finansal dayanıklılığı zayıflıyor

Mehmet H. GÜLEL

İstanbul Sanayi Odası (ISO) Meclisinin temmuz ayı olağan toplantısı "Küresel Rekabette İlerleme için Enflasyon ve Maliyet Krizine Karşı Türkiye Sanayisinin Dayanıklılığının Artırılması" ana gündemi ile gerçekleştirildi. ISO Başkanı Erdal Bahçivan, ticaretten teknolojiye her alanda küresel rekabetin sertleştiğine, Türkiye sanayisinin ayakta kalabilmesinin ise dayanıklılığını artırmasına bağlı olduğuna dikkat çekti. Bahçivan, "Kamudaki paydaşlarımızın da desteğiyle reel sektörümüzü bu zorlu dönemden en düşük hasarla ve hatta kazanımlarla çıkarmayı hedeflerken bir yandan da geleceğe hazır olmak için kronikleşmiş yapısal so-

runlarımıza bütüncül çözümler aramalıyız" dedi.

Bahçivan, yüksek enflasyona paralel olarak hızla artan üretim maliyetlerinin özellikle son 3-4 yılda Türkiye sanayi açısından gittikçe ağırlaşan bir yük haline geldiğini belirterek, "Sanayiciler olarak bu sürecin en zorlayıcı etkilerini bir süre daha yaşamaya devam edeceğimiz anlaşıyor. Sanayi üretiminden ISO İmalat PMI verilerine, istihdam rakamlarından güven endekslerine kadar hemen her göstergede ivme kaybı sinyalleri mevcut. Yüksek belirsizliklerin yanı sıra sıkı finansman koşulları, reel sektörümüzün yatırım istahını sınırlamaya devam ediyor" dedi. Küçük firmaların artan faiz oranlarına rağmen, özkaynak yetersizliği nedeniyle dış kaynak ihtiyacının sür-

düğünü ve mali borç stoku artmaya devam ettiğini kaydeden Bahçivan, "Kârlılığın böylesine aşındığı bir ortamda firmalarımızın finansal dayanıklılığının zayıfladığını görüyoruz. Bu elbette firmalarımızın tek başına altından kalkabileceği bir iş değil. Sermaye piyasalarının açık, etkin ve şeffaf işleyişi için gerekli düzenlemelerin tamamlanması ve küresel piyasalardan fon akışının güçlenmesine yönelik her türlü

tedbir, reel sektörümüzün daha uygun maliyetli, sürdürülebilir finansmana erişimi açısından elzemdir" dedi.

"Merkez'den ölçülü faiz indirimi bekliyoruz"

Konuşmasında dış ticaret fazlası vererek ülkemize döviz kazandıran, yüz binlerce kişiye istihdam sağlayan emek yoğun sektörleri gözden çıkarma lüksümüzün olmadığını ve zor dönemin atlatılması için bu sektörlerle daha fazla destek gerektiğini de belirten Bahçivan, şunları söyledi: "Öte yandan, kişi başına milli gelirin 15 bin dolara ulaştığı bir ekonomide ücret-maaş, döviz kuru, finansman gibi temel maliyet kalemlerine bel bağlayarak rekabet gücünü sürdürmek artık gerçekçi olmaktan çıktı. Türkiye'nin bir yandan kurulu üre-

tim kapasitesinde yüksek katma değerli sektörlerin payını artırırken, diğer yandan da halihazırda güçlü olduğu sektörlerde gözünü daha fazla kaliteye, markalaşmaya, özgün tasarıma ve yenilikçiliğe dikmesi gerekiyor."

ABD'nin ek gümrük tarifelelerinin 9 gün sonra uygulamaya geçmesiyle, dünya ticaretinde belirsizliğin daha da derinleşeceğini kaydeden Bahçivan, yükselen gümrük tarifelerinin, üretimin ülke içinde veya yakın coğrafyalara getirilmesinin maliyetleri artıracığını savundu. Merkez Bankası'nın bugün açıklayacağı faiz kararına değinen Bahçivan, "Merkez'den ölçülü bir faiz indirimi bizim için sürpriz olmayacak. Sektörlerin ayakta kalması için daha fazla destek gerekiyor" açıklaması yaptı.

İstanbul Sanayi Odası Yönetimi Kurulu Başkanı Bahçıvan'dan finans uyarısı:

Dayanıklılık zayıflıyor

İstanbul Sanayi Odası (İSO)

Meclisi'nin temmuz ayı toplantısını "Küresel Rekabette İlerleme için Enflasyon ve Maliyet Krizine Karşı Türkiye Sanayisinin Dayanıklılığının Artırılması" başlığıyla yapan sanayiciler, reel sektörün geleceği hazırlanması konusundaki taleplerini masaya yatırdı.

Toplantının açılışını yapan ve "Ticaretten teknolojiye her alanda sertleşen küresel rekabette Türkiye sanayisinin ayakta kalabilmesi dayanıklılığını artırmasına bağlı. Kamudaki paydaşlarımızın da desteğiyle reel sektörümüzle geleceğe hazır olmak için kronikleşmiş yapısal sorunlarımıza bütüncül çözümler aramalıyız" diyen İSO Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçıvan, şu başlıkları öne çıkardı:

■ Yüksek belirsizliklerin yanı sıra sıkı finansman koşulları, reel sektörümüzün yatırım iştahını sınırlamaya devam ediyor. Kârlılığın aşındığı bir ortamda şirketlerin

finansal dayanıklılığı zayıflıyor. Sermaye piyasalarının açık, etkin ve şeffaf işleyişi için gerekli düzenlemelerin tamamlanması ve küresel piyasalardan fon akışının güçlenmesine yönelik her türlü tedbir, reel sektörümüzün daha uygun maliyetli, sürdürülebilir finansmana erişimi açısından elzemdir.

■ Türkiye'nin bir yandan kurulu üretim kapasitesinde yüksek katma değerli sektörlerin payını artırırken diğer yandan da halihazırda güçlü olduğu sektörlerde gözünü daha fazla kalite, markalaşma, özgün tasarım ve yenilikçiliğe dikmesi gerekiyor.

● Ekonomi Servisi

ISO YÖNETİM KURULU BAŞKANI ERDAL BAHÇIVAN UYARDI:

Şirketlerin finansal dayanıklılığı zayıflıyor

İSTANBUL Sanayi Odası (İSO) Başkanı Erdal Bahçivan, şirketlerin finansal dayanıklılığının zayıfladığı uyarısında bulundu. **İSO** meclis toplantısında konuşan Bahçivan, özellikle ikinci 500'de yer alan KOBİ'lerin borç yükünün arttığını belirterek, "Özkaynak yetersizliği nedeniyle dış kaynak ihtiyacı sürmüştü ve mali borç stoku artmaya devam etmişti. Kârlılığın böylesine aşındığı bir ortamda firmalarımızın finansal dayanıklılığının zayıfladığını görüyoruz. Reel sektörün uygun maliyetli finansmana erişimi hayati önem taşıyor" dedi. **NEFES**

Erdal Bahçivan

Fotoğraf: AA

Bahçivan: Süreç beklediğimizden uzun sürdü

İSO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, “Maliye politikalarında uyumun gecikmesi, iç talebin beklenenden yavaş soğuması, beklentilerdeki katılık, fiyatlama davranışlarının kısa sürede düzelmemesi, kamunun keskin fiyat ayarlamaları ve son aylardaki siyasi belirsizlikler, bu sürecin arzu ettiğimizden uzun sürmesinde etkili oldu” dedi. **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** Meclisinin Temmuz ayı olağan toplantısında konuşan Bahçivan, “**Sanayi** üretiminden **İSO** imalat PMI verilerine, istihdam rakamlarından güven endekslerine kadar hemen her göstergede ivme kaybı sinyalleri mevcut. Yüksek belirsizliklerin yanı sıra sıkı finansman koşulları, reel sektörümüzün yatırım iştahını sınırlamaya devam ediyor” ifadelerini kullandı. **(Ekonomi Servisi)**

'Şirketlerin finansal dayanıklılığı zayıfladı'

İSTANBUL Sanayi Odası (ISO) Meclisinin temmuz ayı olağan toplantısı "Küresel Rekabette İlerleme için Enflasyon ve Maliyet Krizine Karşı Türkiye Sanayisinin Dayanıklılığının Artırılması" ana gündemi ile toplandı. Açılış konuşmasını yapan ISO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, şirketlerin finansal dayanıklılığının azaldığını belirtti.

Bahçivan, yüksek enflasyona paralel olarak hızla artan üretim maliyetlerinin özellikle son 3-4 yılda Türkiye **sanayi** açısından gittikçe ağırlaşan bir yük haline geldiğini belirterek şöyle devam etti:

"Zamanında bu kürsüden yaptığımız tüm uyarılara rağmen, kendi içinde tutarlı ve sürdürülebilir olmayan politikalarda ısrar etmenin neticesi, enflasyonda 10-15 yılın bin bir güçlüğüle elde edilen kazanımlarını 1-2 yıl içinde kaybetmek oldu. Maliye politikalarında uyumun gecikmesi, iç talebin beklenenden yavaş soğuması, beklentilerdeki ka-

tılık, fiyatlama davranışlarının kısa sürede düzelmemesi, kamunun keskin fiyat ayarlamaları ve son aylardaki siyasi belirsizlikler, bu sürecin arzu ettiğimizden uzun sürmesinde etkili oldu. Öte yandan, **sanayiciler** olarak bu sürecin en zorlayıcı etkilerini bir süre daha yaşamaya devam edeceğimiz anlaşıyor. **Sanayi** üretiminden **ISO** İmalat PMI verilerine, istihdam rakamlarından güven endekslerine kadar hemen her göstergede ivme kaybı sinyalleri mevcut. Yüksek belirsizliklerin yanı sıra sıkı finansman koşulları, reel sektörümüzün yatırım ihtahını sınırlamaya devam ediyor."

'TEK BAŞINA FİRMALAR ALTINDAN KALKAMAZ'

Konuşmasında **ISO 500** araştırmasının 2024 verilerinin özel bir yanını da vurgulayan Bahçivan, "2024'te son birkaç yıldan farklı olarak üretim maliyetlerinde ve faaliyet giderlerinde artışların satışlara oranla çok daha yüksek olduğunu göz-

lemledik. Sıkı para politikaları nedeniyle finansman giderlerindeki yükseliş de karlılığı iyice eritmiş durumda. Özellikle daha küçük ve orta ölçekli **sanayi** kuruluşlarımızın yer aldığı **ISO İkinci 500**'de, artan faiz oranlarına rağmen, özkaynak yetersizliği nedeniyle dış kaynak ihtiyacı sürmüş ve mali borç stoku artmaya devam etmiş. Kârlılığın böylesine aşındığı bir ortamda firmalarımızın finansal dayanıklılığının zayıfladığını görüyoruz. Bu elbette firmalarımızın tek başına altından kalkabileceği bir iş değil. Sermaye piyasalarının açık, etkin ve şeffaf işleyişi için gerekli düzenlemelerin tamamlanması ve küresel piyasalardan fon akışının güçlenmesine yönelik her türlü tedbir, reel sektörümüzün daha uygun maliyetli, sürdürülebilir finansmana erişimi açısından elzemdir." ifadelerini kullandı.

Bahçivan, konuşmasında dış ticaret fazlası vererek ülkemize döviz kazandıran, yüz binlerce kişiye istihdam sağlayan emek yoğun sektörleri gözden çıkarma lüksümüzün olmadığını ve zor dönemin atlatılması için bu sektörlerle daha fazla destek gerektiğini de belirtti.

EKONOMİ GÜNÜKLERİ

Prof. Dr.
Mustafa YILDIRAN
AKADEMİSYEN

mustafayildiran.my@gmail.com

SANAYİDEKİ ZORLUKLAR

Türk sanayisi zor zamanlardan birisini geçiriyor. Sanayi üretimlerini zorlaştıran faktörler, yüksek enflasyon, reel faizlerin yüksekliği ve milli paramızın değerinin yüksekliği gibi mali sebeplerdir. Bu zorluklar nedeniyle yüksek maliyetli üretimden dolayı satışların da zorlaşmasına neden olmaktadır. Türkiye'de sanayi kesiminin milli gelirden aldığı pay %30 ile %35 arasında değişmektedir. Yani ekonominin üçte biri güçlü bir sanayi tarafından desteklenmektedir. Türkiye konvansiyonel sanayide güçlü bir ülke olmasına rağmen, sayılan mali riskler işlerin kolay yürümesini etkiliyor. Yine sanayide üretim için enerji, hammadde ve sermaye mallarına olan girdi bağımlılığı da önemli zorluklardandır. 2023 yılında başlayan enflasyonla mücadele programı ile başlayan yüksek reel faiz politikası hem iç piyasada talebi durgunlaştırırken hem de finansman maliyetlerini artırmaktadır. Bu gelişme sanayi ürünleri talebini ve krediye ulaşım koşullarının ağırlaştırdığı için sanayi için tek çıkış yolu ihracata yönelmek kalıyor. Fakat kura bağlı ihracat politikası da, enflasyonla mücadele sonucunda döviz kurunun istikrarı kavuşması nedeniyle uygulanabilir bir politika değildir. Ayrıca küresel salgından sonra yüksek teşviklere dayanan istihdam politikasındaki desteklerin de azalması sanayicilerin işlerini zorlaştıran faktörlerden birisi olarak karışımıza çıkıyor.

TÜİK tarafından hazırlanan sanayi üretim endeksine göre 2025 yılının haziran ayında %4,9 oranında bir artış var. Fakat bu gelişmeler sanayi kesiminin zorluklarını aşmasına yeterli olmayacaktır. Bu zorlukların yol açtığı etkileri anlamamanın en kolay yolu sanayi şirketlerinin bilançolarını okumaktır. **İstanbul Sanayi Odası** tarafından yapılan en büyük beş yüz sanayi firmasından alınan verilere göre 2020 yılından beri en düşük büyüme oranının olduğu yıl 2024 yılıdır. Özellikle 2025 yılının haziran ayında sanayi kesiminin beklentilerini gösteren **İstanbul Sanayi Odası** tarafından hazırlanan PMI verileri de 50 altındadır. Yani sanayi yöneticilerinin beklentisi de iyimser değildir. Dolayısıyla sanayi de zorlukların devam edeceğini de tahmin edebiliriz.

Sanayideki zorluklardakim(yapısal/eskiden beri devam eden) ve konjonktürel (dönemin getirdiği) sebeplere dayanmaktadır. Kadim sorunlar, Türk sanayisinde verimsiz, teşvikle büyütülmüş ve kamu destekli kredi politikası ile büyütülen işletmelerin ekonomideki işletmeciliğin %95'ini oluşturmaları, sermaye yetersizliğinin getirdiği finansman sorunu ve toplam faktör verimliliğinin düşüklüğü şeklinde sorunlar vardır. Başarılı Türk İktisatçı UfukAkçığıt'in yaptığı araştırmalar da bu sorunların olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Ufuk hocanın verimsizliğe sürekli kamu finansmanı ile destek verildiğini, fakat Türk sanayi şirketlerinin yüksek teknoloji ve yapay zekâ gibi son gelişmelere yatkın olmadığı uyarıları da dikkate alınması gereken faktörlerdir. Konjonktürel sorunlar ise genellikle yüksek enflasyonun bozduğu piyasa yapısı ve yüksek faiz maliyetinin getirdiği tehditlerdir.

Zorlukların nasıl yenileceği konusunda ise öncelikler ve tercihler önemli. Türkiye'de çare beklendiğinde akla gelen yöntem, devletin bulacağı mali çarelerdir. Devletten en çok istenen teşviklerin artırılması, sonrasında da vergi ve faizlerin düşürülmesidir. Dolayısıyla sanayinin kurtuluşunun kolay yöntemleri bunlar olmakla birlikte, aslında verimlilik artışı ve kaliteli üretim gibi konular ise yine uzun dönemde düzelecek diye beklenen hususlar olacaktır. Uzun vadede sanayicilerin talep etmesi gereken politikasının eşi, teşvik veya düşük oranlı krediden çok, düşük faizin doğal olarak oluştuğu ve rekabet gücü yüksek endüstrilerin oluşacağı bir ekonomik ortam olmalıdır.